

Fig. 1. Petit Gravier: de nieuwe geul die aftakt van de dode Maasarm. Op de achtergrond de Maas. De fotograaf staat met zijn rug naar het Albertkanaal. Foto Gerard Majoor.

Gerard Majoor

Gnawed shells of *Cernuella neglecta* (Draparnaud, 1805) from Petit Gravier, Lanaye, Belgium

Summary. On 26 September 2017 a population of *Cernuella neglecta* (Draparnaud, 1805) was discovered in a recently rehabilitated part of the nature reserve Petit Gravier in Lanaye, Belgium. Most likely, this population derives from a nearby population in Petit-Lanaye known since 1987, some hundreds of meters away from the present one and situated on the other side of the Albert Canal. Most of the empty shells collected showed holes in the teleoconch probably gnawed by some rodent.

De vindplaats

Petit Gravier is een door de mens ingericht natuurgebiedje bij Lanaye, op de oostelijke oever van het Albertkanaal tussen Luik en Lanaye (Ternaaien), vijf km van de Nederlands-Belgische grens ten zuiden van Maastricht. Trouwe excursiedeelnemers van de Nederlandse Malacologische Vereniging en de Belgische Vereniging voor Conchologie kennen het gebied van een gezamenlijke excursie in 2014 (Van Peursen & Majoor, 2015). Het gebied ligt ten oosten van de grote sluis bij Lanaye en omvat onder andere een dode Maasarm omgeven door ooibos. Na de uitbreiding van de sluis tussen 2011 en 2015 is de westkant van het terrein onlangs heringericht. Er is recent nog een doodlopende geul aangelegd die aftakt vanaf de dode Maasarm (fig. 1). Op de taluds van leem en grind zijn met houtsnippers wandelpaden aangelegd. Langs een van die wandelpaden werd in de gemaaide, lage vegetatie op 26 september 2017 een populatie van de Afgevlakte duinslak *Cernuella neglecta* ontdekt (Amersfoort coördinaten 176.46 - 311.07) (fig. 2).

De oversteek

De Afgevlakte duinslak is al lang bekend uit Petit-Lanaye (Klein-Ternaaien), van het punt waar het Albertkanaal van de vaarweg richting sluis en Maastricht aftakt. De oudste mij bekende vermelding van die vindplaats op de rechteroever van het Albertkanaal is van Warmoes (1987). Deze populatie was geconcentreerd op en rond een terreintje met een vloer van betonplaten dat de functie van werfterrein had tijdens de verbreding van het Albertkanaal in de 80-er jaren van de vorige eeuw. Verondersteld is dat daar toen met van elders aangevoerd zand of bouwmaterialen 'gebiedsvreemde' slakken als Genaveld tonnetje *Lauria cylindracea*, Kleine kartuizerslak *Monacha cartusiana* en Afgevlakte duinslak geïntroduceerd zijn (Majoor *et al.*, 2007). In 2016 is de werf omgevormd tot een met betonplaten bestrate parkeerplaats met een betonnen omheining. De Afgevlakte duinslak leeft er bij en op de binnenzijde van die omheining aan de kant van het Albertkanaal. Aan de buitenzijde prefereren de slakken de kortgemaaide berm van het fietspad en

Fig. 2. Afgevlakte duinslakken op de nieuw-ontdekte locatie in Petit Gravier, Lanaye. Breedte van het grootste exemplaar ca. 16 mm. Foto Stef Keulen.

de rand van de beschoeiing van het Albertkanaal. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat de nieuwe populatie op de andere Maasoever afstamt van de populatie op de werf. Maar dat roept wel de vraag op hoe de slakken het Albertkanaal zijn overgestoken, hemelsbreed een wateroppervlak van enkele honderden meters. Het meest waarschijnlijk is dat de Afgevlakte duinslakken naar de nieuwe locatie zijn ‘meegelift’ met voertuigen die geparkeerd gestaan hebben op de werf. En de Afgevlakte duinslakken lijken die nieuwe locatie een geschikter biotoop te vinden dan de voormalige werf: de slakken zijn hier significant groter dan op de oude locatie. De gemiddelde diameter van 18 exemplaren van de oude locatie (van 27-08-2006) in mijn collectie is $13,1 \pm 1,5$ mm, van 24 exemplaren van de nieuwe locatie $16,6 \pm 1,6$ mm (Student t-test, tweezijdig: $p < 0,001$). Het grootste exemplaar dat op de nieuwe locatie werd gevonden was (H x B) 12,5 x 21 mm. Een ander verschil is dat de huisjes van de Afgevlakte duinslakken op de oude locatie vooral aan de bovenzijde meer en donkerder banden hebben dan de huisjes op de nieuwe locatie (fig. 3).

Aangeknaagde huisjes

Vanwege de grotere huisjes wilde ik op de nieuwe locatie een aantal exemplaren verzamelen, bij voorkeur lege huisjes. Maar daarbij viel me op dat de meeste van de lege huisjes die ik opraapte een gat in de teleoconch hadden, meestal aan de zijkant van de schelp (fig. 4). Dergelijke ‘aangeknaagde’ huisjes kan ik mij van de oude locatie niet herinneren. De manier waarop de gaten zijn gemaakt zou heel goed passen bij vraat door een knaagdier. Omdat de laatste omgang een dikte tot wel 8 mm kan

hebben moet de predator wellicht een flinke bek hebben, van een afmeting die beter bij ratten dan muizen past. Anderzijds bestaat er een tekening van een door een Veldmuis *Microtus arvalis* aangeknaagde Segrijnslak *Cornu aspersum* waarvan de beschadigingen doen denken aan die van de gevonden Afgevlakte duinslakken (Taylor, 1900). Daarentegen geven Rosin *et al.* (2011) aan dat muizen ook de mondrand zouden aanvreten, wat zelden het geval is bij de gevonden exemplaren van de Afgevlakte duinslak. Parisi & Gandolfi (1974) namen waar dat ratten soms de teleoconch tegenover de mondoopening aangeknaagden. Zij veronderstelden dat de ratten dat deden om het muceuze schuim dat aangevallen slakken kunnen produceren te ontlopen, maar het is onwaarschijnlijk dat de Afgevlakte duinslakken zulk schuim produceren. Op de plaats waar de predator het slakkenhuis aanpakt ‘mist’ hij de vlezige voet van de slak, maar hij kan de zachtere ingewanden erdoor naar buiten trekken. Bij sommige van de aangeknaagde huisjes hingen er inderdaad nog ingedroogde resten van de slak uit het geknaagde gat. Door Rosin *et al.* (2011) wordt deze handelwijze aan muizen toegeschreven. Op grond van de beschadigingen van de huisjes kan niet met zekerheid bepaald worden welke predator zich aan de Afgevlakte duinslakken tegoed heeft gedaan (Allan, 2004).

Dankwoord

Dank aan Gerhard Cadée voor literatuur over aangeknaagde slakkenhuisjes en aan Stef Keulen voor een foto en zijn reactie op een eerdere versie van deze bijdrage.

Fig. 3. Exemplaren van de Afgevlakte duinslak op de oude locatie in Petit-Lanaye. Breedte van het grootste exemplaar ca. 13 mm. Foto Gerard Majoor.

Fig. 4. Zes aangeknaagde huisjes van de Afgevlakte duinslak. Foto Gerard Majoor.

Geraadpleegde bronnen

- ALLAN, J.A., 2004. Avian and mammalian predators of terrestrial gastropods. In G.M. Barker (ed.): Natural enemies of terrestrial molluscs. CABI publishing, Wallingford.
- MAJOOR, G., J. LEVER, A. DE GROOT & B. LEVER, 2007. Grote clausilia (*Balea biplicata*), Aardschijfje (*Lucilla scintilla*) en Genaveld tonnetje (*Lauria cylindracea*) als nieuwe vondsten op de Sint-Pietersberg bij Maastricht: drie verschillende verklaringen? – *Spirula* 358: 134-136.
- PARISI, V. & G. GANDOLFI, 1974. Further aspects of the predation by rats on various Mollusc species. – *Bolletino di zoologia*, 41(2): 87-106.
- ROSIN, Z.M., P. OLBORSKA, A. SURMACKI & P. TRYJANOWSKI, 2011. Differences in predatory pressure on terrestrial snails by birds and mammals. – *Journal of Biosciences* 36: 691-699.
- TAYLOR, J.W., 1900. Monograph of the land and & freshwater mollusca of the British Isles. Part VII. – Taylor brothers, Leeds.
- VAN PEURSEN, A. & G. MAJOOR, 2015. Gezamenlijke NMV, MSL en BVC excursie naar Lanaye (België) en naar Reuver (Limburg). – *Spirula* 403: 38-42.
- WARMOES, TH., 1987. De landslakken van het Belgische deel van de Sint-Pietersberg. – *Euglena* 6(2): 36-40.

Adres van de auteur
gmajoor87@gmail.com